

Է.00.01 – ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, տարածքը, պատմական հարևանները: Հայրենիքի գաղափարը, բովանդակությունը, ծագումը: Հայ ժողովրդի պատմության պարբերացման պրոբլեմը: Հայկական լեռնաշխարհն իբրև մարդկային հասարակության հնագույն բնօրրաններից մեկը: Համահայկական հասարակությունը Հայկական լեռնաշխարհում: Հայ ժողովրդի կազմավորման ընթացքը: Յեղային ու պետական միավորումները: Հայ ժողովրդի կազմավորման շուրջ գոյություն ունեցող տեսակետները:

Պետականության ծագումը Հայկական լեռնաշխարհում: Արարատյան (Ուրարտու) թագավորության հիմնահարցերը: Համահայկական միասնական պետության կազմավորումը: Երվանդունիների թագավորությունը մ.թ.ա. 6-3-րդ դարերում: Հայկական վաղնջական մշակույթը (հնագույն ժամանակներից մինչև մ.թ.ա. 3-րդ դար):

Հայկական միասնական կենտրոնացված պետության առաջացումը: Հայաստանի էթնոքաղաքական և տնտեսական վերելքը առաջին Արտաշեսյանների օրոք: Հայկական աշխարհակալ պետությունը: Տիգրան Մեծի պետության տեղն ու դերը Մերձավոր Արևելքի ռազմա-քաղաքական համակարգում: Հայաստանի պայքարը Հռոմի ծավալապաշտական քաղաքականության դեմ: Մ.թ.ա. 66թ. Արտաշատի պայմանագրի նշանակությունը: Հայաստանն Արևմուտք-Արևելք հակամարտության կիզակետում: Արտավազդ 2-րդի քաղաքականությունը: Հայաստանը վերջին Արտաշեսյանների օրոք: Արտաշեսյան թագավորության անկումը: Արտաշեսյանների թագավորության տեղը Հայոց պատմության մեջ: Հռոմեապարթևական հակամարտությունները մ.թ. 1-ին դարի կեսերին և Հայաստանը: Արշակունիների թագավորության հաստատումը Հայաստանում. պատճառները:

Արշակունիների ջանքերը Հայաստանում ժառանգական իշխանություն հաստատելու ուղղությամբ (2-3-րդ դարեր): Սասանյան հեղաշրջումը Պարսկաստանում և Հայաստանը: Ստրկատիրության պրոբլեմը: Հայաստանի հասարակական-տնտեսական զարգացման առանձնահատկությունները հելլենիզմի ժամանակաշրջանում: Հայկական մշակույթը հելլենիստական դարաշրջանում: Ֆեոդալիզմի գենեզիսը Հայաստանում: Քրիստոնեության հռչակումը պետական կրոն: Նրա տեղն ու դերը Հայոց պատմության մեջ: Տրդատ 3-րդ Մեծի ներքին և արտաքին քաղաքականությունը: Քրիստոնեության ամրապնդումը Հայաստանում: Հայաստանը Խոսրով 3-րդ Կոտակի և Տիրան Արշակունու օրոք: Պայքար թագավորական իշխանության ամրապնդման համար: Արշակ 2-րդի պայքարը կենտրոնացված ուժեղ պետության հաստատման և Հայաստանի քաղաքական անկախության պահպանման համար: Նրա քաղաքականության ձախողման պատճառները: Պապ Արշակունու գործունեության բնութագիրը: Նրա փորձը քրիստոնեական եկեղեցին ազգայնացնելու ուղղությամբ: Արշակունիների թագավորության անկումը. Պատճառներն ու դասերը: Արշակունյաց Հայաստանի կառուցվածքը:

Հայաստանի կացությունը 5-րդ դարի սկզբներին: Հայկական մարզպանությունը: Արևմտյան Հայաստանի վարչական բաժանումները: Վարդանանց պատերազմը. պատմական նշանակությունը: Վահանանց պատերազմը: Ազատագրական պայքարի ընթացքը: Նվարսակի հաշտության պայմանագրի նշանակությունը: Ազատագրական գաղափարախոսության ձևավորումը Հայաստանում 5-րդ դարում: Ազատագրական լեգենդը: Հայ ժողովրդի պայքարը ներքին ինքնուրույնության համար 6-րդ դարում: Հայաստանը Հուստինիանոսի դարաշրջանում: Քրիստոնեական եկեղեցու ազգայնացումը Հայաստանում: Հայ ժողովրդի պայքարը հոգևոր, էթնոմշակութային անկախության համար: Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց գրերի ստեղծումը: Գրերի ստեղծման պատմական նշանակությունը: Վաղ միջ-

նադարյան մշակույթը Հայաստանում, նրա դերը հայ ժողովրդի գոյապայքարում:

Արաբական արշավանքները Հայաստան: Քաղաքական նոր դիրքորոշումը և 652թ. հայ-արաբական պայմանագիրը: Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը արաբական տիրապետության դեմ 8-րդ դարում: 850-855թթ. հակաարաբական ապստամբությունը Հայաստանում: Ապստամբության պատմական նշանակությունը: Աղանդավորական շարժումները Հայաստանում 5-9-րդ դարերում:

Հայկական պետականության վերականգնումը 9-րդ դարի վերջերին: Աշոտ 1-ինի և Սմբատ 1-ինի դերը: Աշոտ 2-րդ Երկաթի պայքարը պետության ամրապնդման ուղղությամբ: Արաբների վերջնական վտարումը Հայաստանից: Հայոց պետականությունը 10-րդ դարի երկրորդ կեսին և 11-րդ դարի սկզբներին: Երկրի միավորման փորձերը և դրա ձախողման պատճառները: Բագրատունյաց թագավորության անկումը: Պատճառները: Քաղաքական մասնատվածությունը Հայաստանում 10-11-րդ դարերում: Գավառական անջատողականության միտումները: Աղանդավորական և գյուղացիական շարժումները Հայաստանում 9-11-րդ դարերում: Բագրատունյաց Հայաստանի հասարակական-տնտեսական կյանքը: Բագրատունյաց Հայաստանի պետական կառուցվածքը:

Սելջուկ-թուրքերի արշավանքները և նրանց հաստատվելը Հայաստանում և Բյուզանդիայում: Հայաստան-Վրաստան փոխհարաբերությունները 12-13-րդ դարերում: Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի ազատագրումը: Զաքարյանների իշխանության տեղը Վրացական թագավորության համակարգում: Հայ գաղթականության առաջացման պատճառները, գաղթականության ուղիներն ու հանգրվանները:

Հայերի հաստատվելը Կիլիկիայում. հայկական իշխանության ձևավորումը: Հայ-խաչակրաց հարաբերությունները: Թագավորության հռչակումը Կիլիկիայում: Լևոն 2-րդ: Կիլիկյան Հայաստանը հայոց պատմական

ճակատագրում: Կիլիկիայի հայկական թագավորությունը Հեթումյանների օրոք: Կիլիկիայի հայկական թագավորության անկումը և դրա պատճառները: Կիլիկիայի հայկական թագավորության պետական կառուցվածքը: Հասարակական-տնտեսական կյանքը Կիլիկյան Հայաստանում: Հայկական մշակույթը 9-14-րդ դարերում. Վերածնության տարրերը հայկական մշակույթի մեջ:

Մոնղոլ-թաթարների քաղաքական գերիշխանության հաստատումը Հայաստանում: Երկրի հետագա անկումը: Հայաստանը Սեֆևյան Պարսկաստանի և Օսմանյան Թուրքիայի հակամարտությունների ոլորտում: Վաճառականության դերը 16-18-րդ դարերում: Հայոց հասարակական-քաղաքական կյանքը: Հայոց եկեղեցու գործունեությունը և տեղը ազգային կյանքում 15-16-րդ դարերում: Հայոց եկեղեցու նվիրապետական աթոռները:

Հայ ազատագրական լեգենդը և հայերի ազատագրական շարժման նախափորձերը 15-16-րդ դարերում: Հայկական մշակույթը 15-17-րդ դարերում: Հայկական հարցը. բովանդակությունը, ծագումը: Հայ ժողովրդի քաղաքական կողմնորոշման հիմնահարցը (16-18-րդ դարեր): Հայ ազատագրական շարժումները 17-րդ դարի երկրորդ կեսին և 18-րդ դարի սկզբներին: Իսրայել Օրի: Հայ ազատագրական պայքարը Արցախում և Սյունիքում 18-րդ դարի 20-ական թվականներին: Դասերը և պատմական նշանակությունը: Հովսեփ Էմինը և հայ ազատագրական շարժումը: Հայաստանի ազատագրության Մադրասի խմբակի ծրագիրը: Հայաստանի ազատագրության ծրագրերը 18-րդ դարի վերջերին: Ռուսաստանը և հայ ազատագրական շարժումը: Տարբեր ուղղություններ հայ ազատագրական շարժման մեջ:

Հայկական գաղթավայրերի դերը հայկական մշակույթի զարգացման և հայ ազատագրական շարժման գաղափարախոսության մշակման գործում: Գաղթականության հիմնական կենտրոնները: Հայաստանի կացու-

թյունը 19-րդ դարի սկզբներին: Տերությունների պայքարը Անդրկովկասի համար: Արևելյան Հայաստանի նվաճումը Ռուսաստանի կողմից: Ռուսաստանը հայ ժողովրդի պատմական ճակատագրում: 1828-1829թթ ռուս-թուրքական պատերազմը և հայերը: Ցարիզմի գաղութային քաղաքականությունը Արևելյան Հայաստանում 1830-1860-ական թվականներին:

Արևմտյան Հայաստանը 19-րդ դարի 30-60-ական թթ.-ին: Սահմանադրական շարժումը, արդյունքներն ու նշանակությունը: Հայ հասարակական-քաղաքական միտքը 19-րդ դարի 50-60-ականներին: Չեյթունի 1862թ. ապստամբությունը, նշանակությունը: Հայկական մշակույթը 18-րդ դարում և 19-րդ դարի առաջին կեսին:

1861թ. գյուղացիական ռեֆորմը Ռուսաստանում և նրա կիրառման առանձնահատկությունները Հայաստանում: Հայկական առևտրա-արդյունաբերական կապիտալի զարգացումն ու կենտրոնացումը Անդրկովկասի կենտրոններում: 1877-1878թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը, հայկական հարցի միջազգայնացումը: Սան-Ստեֆանոյի և Բեռլինի պայմանագրերը: Հայ ազգային-ազատագրական շարժումները 19-րդ դարի 70-80-ական թվականներին: Ազատագրական խմբակները: Հայոց ազգային գաղափարախոսությունը, բովանդակությունը, ծագումը: Հայ քաղաքական կուսակցությունների ձևավորումը: 19-րդ դարի վերջի և 20-րդ դարի սկզբի ազգային-ազատագրական պայքարը, պայքարի ձևերը: Ազատագրական պայքարի զինված փուլի սկզբնավորումը:

Պանթուրքիզմի գաղափարախոսությունը և Հայաստանը: Պանօսմանիզմի և պանիսլամիզմի գաղափարախոսությունները: Արևմտահայերի ցեղասպանության թուրքական ծրագրի կենսագործման սկիզբը: Հայկական կոտորածները 1894-1896 թվականներին: Տերությունները և Հայկական հարցը 19-րդ դարի 90-ական թվականներին:

Մարքսիզմի տարածումը հայ իրականության մեջ: Հայաստանը 20-րդ դարի սկզբներին: 1903թ. հունիսի 12-ի օրենքը: Ազգային-ազատագրա-

կան շարժումները Արևմտյան Հայաստանում: 1904թ. Սասունի ապստամբությունը: Հայաստանը 1905-1907թթ. ռուսական առաջին հեղափոխության ժամանակաշրջանում: Հայ-թաթարական ընդհարումները:

Արևմտյան Հայաստանը 1905-1914 թվականներին: Հայկական հարցը Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրյակին: Հայաստանը Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին: Պատերազմի կովկասյան ճակատը: Հայերը և պատերազմը: Կամավորական շարժումը. դերն ու նշանակությունը: Արևմտահայության Մեծ Եղեռնը: Հայոց ցեղասպանության պատճառները և դասերը: Ինքնապաշտպանական մարտերը 1915 թվականին: Պարտության պատճառները:

Հայաստանը փետրվարյան հեղափոխությունից հետո: Ժամանակավոր կառավարությունը և Հայկական հարցը: Հայոց Ազգային խորհուրդների ձևավորումը: Հայկական մշակույթը 19-րդ դարի երկրորդ կեսին և 20-րդ դարի սկզբին: Հայկական գաղթավայրերը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի սկզբին: Հայկական սիյուռքի առաջացումը: 1917թ. հոկտեմբերյան բռնկիկյան հեղաշրջումը. այդ հեղաշրջման դերը հայ ժողովրդի պատմական ճակատագրում: Թուրքական ներխուժումը Անդրկովկաս 1918 թվականին: Տրապիզոնի բանակցությունները: Բաթումի պայմանագիրը:

1918թ. մայիսյան հերոսամարտերը: Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Հայաստանի Հանրապետության (1918-1920թթ.) կազմավորումը: Պետական կառուցվածքը: Հայաստանի Հանրապետության ներքին քաղաքականությունը (1918-1920թթ.): Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունը (1918-1920թթ.): Հայկական հարցը Փարիզի կոնֆերանսում: Սևրի պայմանագիրը: Իրադարձությունները Կիլիկիայում 1920-1921 թվականներին: 1920թ. թուրք-հայկական պատերազմը: Հայաստանի Հանրապետության կործանման պատճառները:

Հայաստանի խորհրդայնացումը: Դեկտեմբերի 2-ի Երևանյան համաձայնագիրը: Հայկական հարցը 1921 թվականի Մոսկվայի և Կարսի պայմա-

նագրերում: 1921թ. փետրվարյան ապստամբությունը. պատճառները: Արցախի հիմնահարցը 1918-1921 թվականներին: Արցախի բռնակցումը Ադրբեջանին: Զանգեզուրի գոյամարտը 1918-1921 թվականներին: Գարեգին Նժդեհ: Նախիջևանի, Լոռու և Զավախքի հարցերը 1918-1921 թվականներին: Հայաստանի տարածքային կորուստները:

Ռազմական կոմունիզմի և ՆԷՊ-ի քաղաքականությունը Հայաստանում: Առանձնահատկությունները: Անդրֆեդերացիայի և ԽՍՀՄ կազմավորումը: Հայաստանը ԽՍՀՄ համակարգում: Ինդուստրացման քաղաքականության իրականացումը Հայաստանում. արդյունքները. թոյլ տրված սխալները: Գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման քաղաքականությունը Հայաստանում և դրա ծանր հետևանքները: Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը 1920-1930-ական թվականներին. Անհատի պաշտամունքի ծանր հետևանքները: Խորհրդային Հայաստանի մշակութային կյանքը 1920-1930-ական թվականներին: Հայկական սփյուռքը 1920-1940 թվականներին: Հայկական հարցը. Լոզանի կոնֆերանսը: Հայրենադարձությունը:

Հայ ժողովրդի մասնակցությունը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին: Խորհրդային Հայաստանի տնտեսությունը 1945-1980-ական թվականներին: Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը 1946-1980-ական թվականներին: Խորհրդային Հայաստանի պատմության գնահատության հիմնահարցը:

Արցախյան շարժման նոր փուլը (1988-1990-ական թվականներ): ԼՂՀ-ի հռչակումը: Հայաստանի անկախության հռչակումը (1991թ.): Պետական կառուցվածքը Հայաստանի Հանրապետության ներքին քաղաքականությունը (1991-2003թթ.): Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունը (1991-2003թթ.): Հայկական սփյուռքը (1945-1980-ական թվականներին): Հայրենիք-սփյուռք հարաբերությունները արդի փուլում (1990-2000-ական թվականներ): Հայկական հարցը արդի փուլում

(1970-2000-ական թվականներ): Հայկական մշակույթը (1945-2000-ական թվականներ):

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Արոնց Ն.Գ., Հայաստանը Հուստինիանոսի դարաշրջանում. Քաղաքական կացությունը ըստ նախարարական կարգերի, Երևան, 1987:
2. Արոնց Ն.Գ., Հայկական հարց, Երևան, 1996:
3. Անանյան Ա.Լ., Հայոց ցեղասպանության հիմնախնդիրը հայթորքական հարաբերություններում (1991-2004 թթ.), Երևան, 2006:
4. Անասյան Հ.Ա., XVII դարի ազատագրական շարժումներն Արևմտյան Հայաստանում, Երևան, 1961:
5. Ավետիսյան Հ.Ա., Հայկական հարցը 1918 թվականին, Երևան, 1997:
6. Բաբայան Լ.Հ., Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական պատմությունը 13-14-րդ դդ., Եր., 1964, 602 էջ:
7. Բաբայան Լ.Հ., Դրվագներ Հայաստանի վաղ ֆեոդալիզմի դարաշրջանի պատմագրության (V-VIII դդ.), Եր., 1977, 409 էջ:
8. Բաբայան Լ. Հ., Դրվագներ Հայաստանի զարգացած ֆեոդալիզմի դարաշրջանի պատմագրության (IX-XIII դարեր), Եր., 1981, 391 էջ:
9. Բաբայան Լ.Հ., Դրվագներ Հայաստանի XIV-XVIII դարերի պատմագրության, Եր., 1984, 294 էջ:
10. Գալոյան Գ.Ա., Հայաստանը և մեծ տերությունները 1917-1923 թթ., Երևան, 1999:
11. Գալոյան Գ.Ա., Հայաստանը մեծ տերությունների աշխարհակալական առճակատումներում (XVI դարից 1917 թ.) Երևան, 2004:.
12. Գասպարյան Ռ.Հ., Հայկական կոտորածները Կիլիկիայում (19-րդ դարի 90-ական թթ. – 1921թ.), Երևան, 2006:
13. Դալլաքյան Կ.Լ., Հայ սփյուռքի պատմություն, Երևան, 1998:
14. Դիլոյան Վ.Ա., Արևելյան Հայաստանը XIX դարի առաջին երեսնամյակին և հայ ռուսական հարաբերությունները, Երևան, 1989:
15. Երեմյան Ս.Տ., Հայաստանը ըստ «Աշխարհացոյց»-ի, Երևան, 1963:
16. Զուլալյան Մ., Արևմտյան Հայաստանը XVI-XVIII դդ., Երևան, 1980:
17. Թորոսյան Շ.Թ., Կիլիկիայի հայերի ազգային-ազատագրական շարժումները, 1919-1920 թթ., Երևան, 1987:
18. Լեո, Երկերի ժողովածու, հտ. 1-4, Երևան, 1966-84:

19. Խաչատրյան Կ.Հ., Հայ-ռուսական հարաբերությունները 1920-1922 թթ., Երևան, 2007:
20. Խուրշուդյան Լ.Ա., Հայկական հարցը, Եր., 1995:
21. Կարապետյան Մ.Ս., Հայոց մեծ եղեռնը պատմագրության մեջ, Եր., 1993:
22. Կիրակոսյան Զ.Ս., Առաջին համաշխարհային պատերազմը և արևմտահայությունը, Երևան, 1967:
23. Կիրակոսյան Զ.Ս., Բուրժուական դիվանագիտությունը և Հայաստանը, Գիրք I (XIX դարի 70-ական թվականներ), Երևան, 1973: Գիրք II (XIX դարի 80-ական թվականներ), Երևան, 1980:
24. Հակոբյան Ա.Մ., Հայաստանի խորհրդարանը և քաղաքական կուսակցությունները. 1918-1920 թթ., Երևան, 2005:
25. Հակոբյան Թ.Խ., Հայաստանի պատմական աշխարհագրություն, Երևան, 1984:
26. Համբարյան Ա.Ա., Ազատագրական շարժումները Արևմտյան Հայաստանում (1898-1908 թթ.), Երևան, 1999:
27. Հայ գաղթաշխարհի պատմություն (Միջնադարից մինչև 1920 թ.), հտ. I, Սլավոնական աշխարհի և հյուսիսային Կովկասի հայկական գաղութները (խմբ. Վ. Միքայելյան), Եր., 2003, հտ II.: Ասիայի և Աֆրիկայի հայկական գաղութները, (խմբ. Վ. Միքայելյան), Եր., 2003, հ. III, խմբագիրներ՝ Վ. Բարխուդարյան, Բ. Ավագյան, Է. Թաջիրյան), Եր., 2013:
28. Հայ ժողովրդի պատմություն, հատ. I-VIII, ՀԽՍՀ ԳԱ հրատ., Երևան, 1967, 1970, 1971, 1972, 1976, 1974, 1981, 1984:
29. Հայ պարբերական մամուլի պատմություն (18-19-րդ դարեր), (խմբ. Ա.Խառատյան, Մ.Մխիթարյան, Լ.Գևորգյան), Հ. 1, Գահիրե, 2006, Հ. 2 (1900-1922), (խմբ. Ա.Խառատյան, Լ.Գևորգյան), Եր., 2017:
30. Հայաստանը միջազգային դիվանագիտության և սովետական արտաքին քաղաքականության փաստաթղթերում (1828-1923), Երևան, 1972:
31. Հայոց պատմություն, հ. 2, գիրք II: Միջին դարեր (IX դարի կես-XVII դարի առաջին կես), Եր, 2014, հ. III, գիրք առաջին, Նոր ժամանակաշրջան (XVII դարի երկրորդ կես-XIX դարի վերջ), հ. III, գիրք II, Նոր ժամանակաշրջան (1901-1918 թթ.), Եր., 2015, հ. IV, գիրք առաջին, Նորագույն ժամանակաշրջան (1918-1945 թթ.), Եր., 2010, հ. IV, գիրք երկրորդ, Նորագույն ժամանակաշրջան (1946-1991 թթ.), Եր., 2016:

32. Հարությունյան Կ.Ա., Հայ ժողովրդի մասնակցությունը երկրորդ համաշխարհային պատերազմին (1939-1945), Երևան, 2001:
33. Հարությունյան Կ.Ա., Հայկական ազգային զորամիավորումները 1918-1945 թթ., Երևան, 2002:
34. Հարությունյան Հ.Մ., Լեռնային Ղարաբաղը 1917-1921 թթ., Ե., 1996:
35. Հովհաննիսյան Ա.Գ., Դրվագներ հայ ազատագրական մտքի պատմության, Գիրք 1, Երևան, 1957, գիրք 2, Երևան, 1959:
36. Հովհաննիսյան Ա.Գ., Նալբանդյանը և նրա ժամանակը, հտ. 1,2, Երևան, 1955, 1956:
37. Հովհաննիսյան Ռ.Գ., Հայաստանի Հանրապետություն: Հատոր I. Առաջին տարին, 1918-1919, Եր., 2005, հատոր II: Վերսալից-Լոնդոն, 1919-1920, Եր., 2014, հատոր III: Լոնդոնից-Սևր, փետրվար-օգոստոս, 1920, Եր., 2015, հատոր IV: Սալի և մանգաղի միջև. Մասնատում և խորհրդայնացում, Եր., 2016:
38. Ղազախեցյան Վ.Ն., Հայաստանը 1920-1940 թթ., Երևան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ:
39. Ղազարյան Հ.Մ., Արևմտահայերի սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական դրությունը 1800-1870 թթ., Եր., ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ., 1967, 668 էջ:
40. Մանասերյան Ռ.Լ., Հայաստանը Արտավազդից մինչև Տրդատ Մեծ, Երևան, 1997:
41. Մելիք-Բախշյան Ստ.Տ., Հայոց պատմության աղբյուրագիտություն. Հնագույն ժամանակներից մինչև 18-րդ դարի վերջը, Ե., 1996, 336 էջ:
42. Մելիքսեթյան Հ.Ու., Հայրենիք-սփյուռք առնչությունները և հայրենադարձությունը (1920-1980թթ.), Երևան, 1958:
43. Մելքոնյան Ա.Ա., Ջավախքը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին, Եր., 2003:
44. Մելքոնյան Ա.Ա., Հայաստանի պատմության և ժողովրդագրության հիմնահարցեր, Եր., 2011:
45. Նաթալի Շ., Թուրքերը և մենք, Երևան, 1992:
46. Ներսիսյան Մ.Գ., Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը թուրքական բռնապետության դեմ, Երևան, 2002:
47. Ուլուբաբյան Բ.Ա., Արցախի պատմությունը (սկզբից մինչև մեր օրերը), Երևան 1995:
48. Սահակյան Ռ.Օ., Արևմտահայության ցեղասպանությունը և ինքնապաշտպանական կռիվները 1915 թվականին, Երևան, 2006:

49. Սահակյան Ռ.Օ, Արևմտյան Հայաստանի ռազմաքաղաքական և վարչատնտեսական իրավիճակը (1914 թ. հուլիս – 1917 թ. փետրվար), Եր., Պատմ. ինստ., 2015, 428 էջ:
50. Սահակյան Ռ.Գ., Թուրք-ֆրանսիական հարաբերությունները և Կիլիկիան 1919-1921 թթ., Երևան, 1970:
51. Սարուխանյան Ն.Բ., Հայկական հարցը մինչխորհրդային հայ հասարակական-քաղաքական մտքի և պատմագրության մեջ Ե., 1997:
52. Սարուխանյան Ն.Բ., Հայ պատմագիտությունը XIX դարում և XX դարակզբին, «Գիտություն» հրատ., Եր., 2013, 544 էջ
53. Սարուխանյան Ն.Բ., Խորհրդահայ պատմագիտությունը 1920-1930-ական թվականներին, Եր., «Գիտություն» հրատ., 2016, 232 էջ:
54. Սիմոնյան Հր.Ռ., Անդրանիկի ժամանակը, գիրք 1-2, Երևան, 1996:
55. Սիմոնյան Հր.Ռ., Թուրք-հայկական հարաբերությունների պատմությունից, Երևան, 1991:
56. Սվազյան Հ.Ս., Աղվանից աշխարհի պատմություն (Հնագույն շրջանից – 8-րդ դարը ներառյալ), Երևան, 2006:
57. Վիրաքյան Ա.Ս., Հայաստանը Ստալինից մինչև Խրուշչով. Հասարակական-քաղաքական կյանքը 1945-1957 թթ., Երևան, 2001:
58. Ութուջյան Ա.Ա., Հայ պատմագիտական միտքը XIV-XVII դարերում, Եր., Պատմ. ինստ., 2016, 115 էջ:
59. Гамкредидзе Т.В., Иванов Вч. Вс., Индо-европейский язык и индевропейцы, т. 1-2, Тбилиси, 1984.
60. Кеворкян Р., Геноцид армян. Полная история, М., 2015.
61. Микаелян Г.Г., История Киликийского армянского государства, Ереван, 1952.
62. Тер-Гевондян А.Н., Армения и Арабский халифат, Ереван, 1977.